

Holtsov I. Gender ideology: gender mainstreaming at the present stage of world democracy

Object of study in this paper are the gender ideology, gender environment and gender relationship, as well as issues of gender rights — both internationally and in the domestic context. The relevance of this work comes from the context of the development of the gender issue: here we are trying to determine what preceded the feminization of society and engendering what are the implications for the this moment and how its can affect the near future. We don't have clear answers to these questions. We believe that gender equality should have the basis to gain a foothold in the minds of citizens. Gender equality should have a certain social inquiry, be demanded. Gender equality as not as declarative nature, and as such will be real only if requested by the society: women and men. Absence of such a requirement would leave people unappreciated efforts: international conventions, national law, contracts — all this will become unnecessary. Remains the question: for what activists fought in XX century? Answer to this question — the final task of gender at all.

Key words: gender equality, gender ideology, democracy.

Рекомендовано до друку кафедрою теорії та історії держави і права Київського університету права НАН України.

УДК 340.12(73)

*Роман Миколайович Дудник,
студент юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ЗАРОДЖЕННЯ ІДЕЇ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ПРАЦЯХ АМЕРИКАНСЬКИХ КОНСТИТУЦІОНАЛІСТІВ XVII–XVIII ст.

Проблема дослідження теми цієї наукової статті, насамперед, розв'язується шляхом визначення її сутності і значення для науки та суспільства. Ідея верховенства права зароджувалася у період буржуазних революцій у Франції, Англії та Америці XVII–XVIII ст. Саме в той час і з'явився конституціоналізм як система знань про природні права людини і суверенітет народу.

На тому проміжку часу виникла американська формальна доктрина верховенства права, яка передбачала лише одне твердження, що людина не є вище закону. Однак згодом виникла змістовна концепція, або концепція «інтегрального підходу», відповідно до якої верховенство права може мати декілька трактувань, залежно від певних його складових. Таким чином, вчені з того часу і до сьогодні розділилися у думках про те, що є верховенство позитивного права (право створює держава), і є верховенство природного права (право виникає у людини з народження).

Актуальність наукової статті зумовлена науковими дискусіями щодо зародження верховенства права, його сучасним трактуванням та проблемами застосування теоретичних засад верховенства права в інтересах людини та держави.

Науковими та практичними завданнями є розкриття сутності верховенства права у працях вітчизняних та американських конституціоналістів, визначення поняття верховенства права та диференціація підходів до розуміння поняття верховенства права, висвітлення проблем сучасного застосування верховенства права.

В. Кравченко виділяє у своєму підручнику важливу тезу про те, що у період буржуазних революцій виникла необхідність обмежити державну владу, забезпечити захист прав і свобод людини, захистити людину від свавілля держави [1].

Про це кажуть і американські вчені-конституціоналісти Ч. Макілвейн, Г. Каспер, К. Фрайдріч.

Сучасний конституціоналізм виник під впливом лібералізму, але професори Нью-Йоркського університету Р. Пеннок та Дж. Чепмен вважають, що історичний досвід свідчить про те, що є постійна тенденція перетворення держави у свавільну та деспотичну; тенденція, що походить від людської природи та є наслідком незмінної логіки діяльності державних інститутів [2].

Отже, згодом у науці світового конституціоналізму виникла необхідність інтерпретації поняття верховенства права та диференціації підходів до трактування його сутності.

П. Рабінович у праці «Верховенство права: сучасні вітчизняні підходи до інтерпретації» має на меті з'ясувати наукові підходи до трактування сутності верховенства права [3].

С. Головатий у праці «Тріада європейських цінностей — верховенство права, демократія, права людини — як основа українського конституційного ладу», а також Б. Малишев у праці «Принцип панування права у праці А. Дайсі “Вступ до вивчення конституційного права”» підтримують інтегральний підхід до розуміння верховенства права, який започаткував професор Оксфордського університету А. Дайсі у праці «Вступ до вивчення конституційного права» [4; 5].

Дж. Медісон і Дж. Джей, «батьки-засновники» США у відомому збірнику статей «Федераліст», а також Б. Франклін висвітлюють проблему федералізму, необхідність мати конституції як штатів, так і єдину Конституцію усього федерального уряду [6–8].

О. Гамільтон пояснює важливість тлумачення закону і Конституції судами, адже таким чином вони (суди) виступають як посередники між народом і законотворцями, стримуючи останніх у їх повноваженнях [9].

Х. Евандер вважає, що більше половини нинішньої Конституції США — це робота Верховного Суду [10].

Погляди на систему стримувань і противаг, поділ влади та природні права людини поділяють Дж. Адамс, Дж. Мейсон, Т. Джефферсон, Т. Пейн [11–14].

Незважаючи на великий обсяг правових досліджень у сфері верховенства права, все ж залишаються невирішеними проблеми однозначного розуміння верховенства права, розвитку та становлення доктрини верховенства права та перспектив її впровадження у правову систему сучасності.

На нашу думку, верховенство права зародилося у боротьбі між прихильниками природного права та позитивного права. Невирішеною проблемою дослідження, вважаємо, є недостатнє співробітництво між країнами світу у галузі верховенства права і недосконала організація навчального процесу в цій сфері.

У своїй публікації конституційний експерт Харківської правозахисної групи В. Речицький звертається до проблеми недостатнього аналізу сучасних книг про конституціоналізм, відсутності перекладу іноземних праць із конституціоналізму та невикористання сучасної літератури з конституціоналізму у навчальному процесі [15].

Новизною цієї статті є виокремлення основних проблем розуміння і реалізації верховенства права в Україні та США, а також характеристика «інтегрального» підходу до трактування поняття верховенства права як одного зі способів правозастосування. Метою є вивчення, аналіз та оцінка досліджень верховенства права у працях американських та вітчизняних конституціоналістів для узагальненого розуміння ідеї верховенства права та його практичного втілення.

Ідея верховенства права має загальнонаукове значення і є основою розвитку правознавства.

Перші конституції у сучасному розумінні виникли в XVII—XVIII ст. під час демократичних буржуазних революцій. Їх поява була зумовлена намаганнями запровадити належну організацію державної влади, тобто таку, яка унеможливила б або значно ускладнила б можливість узурпації влади окремими особами чи групами осіб та її використання у вузько корпоративних інтересах, що, у свою чергу, могло б забезпечити захист людини від свавілля держави, обмеження сфери державної влади і гарантованість природних прав і свобод людини. Саме в цей час зародився конституціоналізм [1].

У 1787 р. на світ з'явилася перша формально-юридична конституція США — Білл про права та інші поправки до неї. Саме тоді на правовому рівні закріплюється верховенство права, про яке ще давно висловлювався грецький філософ Аристотель: «Закон повинен правити» [16].

Формування американської конституційної моделі від початку відбувалося під впливом ідеології лібералізму, а пріоритети конституціоналізму стали пов'язаними із категоріями «свобода» і «ринок».

Конституціоналізм Сполучених Штатів Америки забороняє державі радикально втручатися у діяльність ринкових механізмів. Для досягнення цієї мети функціонує механізм конституційно-правових гарантій, які запобігають авторитаризму та бюрократичному свавіллю. Йдеться про верховенство права, розділення влад, механізм стримувань і противаг, гарантії самоврядування, автономний простір невідчужуваних прав і свобод індивіда.

Термін «конституціоналізм», за твердженням американського дослідника права Г. Бермана, «було введено в кінці XVIII — на початку XIX ст. для позначення головної американської доктрини верховенства писаної конституції» над іншими законами, які тоді видавали [17, с. 370].

Призначення доктрини конституціоналізму полягає також й забезпеченні легітимізації державної влади, яка обмежена правом. У цьому аспекті конституціоналізм нерозривно пов'язаний із верховенством права. Як зазначив класик цієї доктрини Ч. Макілвейн, основоположною якістю конституціоналізму є те, що «він є правовим обмеженням уряду, тобто антитезою свавільної влади...» [18, с. 21].

Конституціоналізм як філософсько-правове явище має два виміри: описовий та приписовий. «В описовому сенсі, — зазначає Г. Каспер, — він переважно стосується історичної боротьби за конституційне визнання права народу на те, що він має конституційні права, свободи та привілеї. У формі припису його значення включає всі ті характеристики організації державної влади, які розглядаються як невід'ємні елементи Конституції» [19, с. 473].

Відомий американський конституціоналіст К. Фрайдріч прямо так і визначає конституцію як «систему ефективних, врегульованих правом обмежень щодо державних дій» [20, с. 56].

Сучасний конституціоналізм може бути певним чином ототожненим з ідеологією лібералізму, яка набула широкого розвитку в сучасних країнах західних демократій. Прихильники лібералізму стверджують, що «вільні від природи, аполітичні та, будучи носіями фундаментальних прав, індивіди потребують, й тому створюють державу, яку вони можуть та повинні контролювати. Цей контроль є необхідним, оскільки історичний досвід свідчить про те, що є постійна тенденція перетворення держави у свавільну та деспотичну; тенденція, що походить від людської природи та є наслідком незмінної логіки діяльності державних інститутів» [2, с. 4]. Саме для унеможливлення свавілля державної влади та її носіїв виникла ідея конституції у письмовій формі як засобу захисту також від авторитарної та необмеженої державної влади, яка втілює ідею «обмеженого правління» на практиці та забезпечує юридичні гарантії. Конституція США 1787 р. і є вдалим прикладом практичного втілення зазначеної ідеї.

Тому на сьогодні важливим моментом для найліпшого правозастосування є інтерпретація верховенства права, наприклад, через «інтегральний підхід», який використовують вітчизня-

ні фахівці. Суть такого підходу полягає, з одного боку, у запереченні можливості дати визначення загального поняття верховенства права, а з другого — у розкритті змісту верховенства права лише за посередництвом вказівки на його складові «елементи» (аспекти, вимоги, властивості, прояви, риси) [3, с. 9].

Основу такого підходу заклав ще у XIX ст. професор Оксфордського університету А. Дайсі у праці «Вступ до вивчення конституційного права» (1885). У ній, не намагаючись дати вичерпне визначення терміно-поняття «верховенство права», він сформулював концепцію, відповідно до якої елементами принципу, відображеного словосполученням *«the rule of law»*, є такі основні положення: 1) «верховенство права» протиставляється кожній державній владі, в основі якої лежить свавілля, з тим, щоб убезпечити суспільство від владних дій, не передбачених приписами права; 2) «верховенство права» означає рівність усіх членів суспільства перед законом, що виключає можливість звільнення посадових осіб держави від відповідальності за їх неправомірну діяльність та передбачає поширення на них законів і юрисдикції судів такою ж мірою, як і на пересічних громадян; 3) «верховенство права» є верховенством духу права, яке означає, що свобода людини не є результатом закріплених в офіційному документі їх гарантій, а навпаки, саме основний закон держави є наслідком прав особи, оскільки ці права існували ще до виникнення конституційних положень, збагачуючись усе новим змістом завдяки правотлумачній діяльності англійських суддів [4, с. 118].

Саме такий підхід і було покладено в основу цілої низки концепцій верховенства права, що згодом формулювалися західними юристами.

У вітчизняній літературі С. Головатий, спираючись на такий підхід, зазначив, що словосполучення *«the rule of law»* слід сприймати не інакше як термін, придатний для відображення в узагальненому вигляді сукупності ідеалів, принципів, інститутів, механізмів і процедур, які є істотними для захисту людини від свавілля державної влади. Тому будь-які спроби дати вичерпне визначення поняттю «верховенство права» заздалегідь приречені на невдачу.

Він слушно констатує, що з часів А. Дайсі верховенство права як інтегральний юридичний принцип у процесі своєї еволюції збагатилося новими універсальними ідеями, котрі сьогодні виступають його «важливими елементами». До останніх, на його думку, належать, зокрема, такі принципи: народовладдя (демократії); поділу державної влади; відповідальності держави за свою діяльність; законності; незалежності й безсторонності суду; доступності правосуддя; справедливого судового розгляду; поваги до прав людини і основоположних свобод; заборони дискримінації; ієрархічності нормативно-правових актів; заборони зворотної дії законів; правової визначеності; обов'язковості судових рішень; пропорційності. З огляду на те, що верховенство права — це «жива і динамічна концепція», перелік таких принципів, на думку С. Головатого, не є вичерпним. Ці «важливі елементи», більшість із яких знайшли своє відображення й у Конституції України, наповнюють принцип верховенства права конкретним змістом [5, с. 168].

До речі, от як пише в одній публікації В. Речицький, конституційний експерт Харківської правозахисної групи: «Я думаю, що якщо читати серйозно сучасні книги про конституціоналізм — я мушу вам сказати, що сучасні книги про конституціоналізм не дуже використовуються в навчальному процесі, їх навіть іноді академіки не читають — вони почасти існують тільки на англійській мові, або перекладені російською. Я маю на увазі насамперед книги Дж. Б'юкенена, який одержав Нобелівську премію практично за те, що вирахував математично ідеальну Конституцію, і вона приблизно співпала з американською. Тобто Дж. Б'юкенен довів, що Конституція американського типу є справжньою Конституцією. Вона вибудовується самим ходом життя, побудована на здоровому глузді і на інтуїції, але інтуїція була геніальною. Він так і пише в одній частині: “Мене вразило те, що вони знали це інтуїтивно. В них не було такого апарату математичного, вони не могли це зробити”» [21].

Досліджуючи верховенство права у США, слід сказати, що суб'єкти багатьох федерацій, а саме США, можуть мати свої конституції, які регулюють питання організації державної та муніципальної влади суб'єкта федерації, закріплюють відповідні права і свободи людини і громадянина тощо.

Як казав Дж. Медісон, один із авторів американської конституції: «Діяльність федерального уряду буде найбільш великою і важливою в періоди воєн і небезпек; діяльність урядів штатів — у періоди миру і безпеки» [6].

У своїй концепції, поруч із проблемами розподілу влади, системою стримувань і противаг, він значну увагу приділяв проблемі визнання прав людини, зокрема права на власність, та законодавчому закріпленню і захистові цих прав. Він наголошував, що гарантією свободи громадян є загальне виборче право, короткі періоди між виборами, утвердження у громадян почуття справедливості.

Дж. Джей, батько-засновник США, мав таку думку з приводу цього: «Для забезпечення миру надзвичайно важливо, щоб Америка дотримувалася міжнародних норм у відносинах з іншими країнами. Мені здається очевидним, що це легше буде виконати одному центральному уряду, ніж урядам тринадцяти окремих держав чи трьох-чотирьох відокремлених конфедерацій. Федеральний уряд не тільки дасть менше справедливих приводів для війни, а й у нього буде більше можливостей для мирного вирішення конфліктів. Воно буде діяти спокійно і стримано, і в цьому відношенні, як, втім, і в інших, зможе діяти більш обдуманно, ніж штат, який вступив у конфлікт. Почуття гордості за свій штат і людська гординя змушують виправдовувати всі свої дії, заважають визнати помилки або порушення і вирішити справу. Федеральному уряду в таких випадках не буде заважати гординя, воно буде спокійно і чесно розмірковувати над тим, як краще визволити обидві сторони з тих труднощів, в які вони можуть потрапити» [7].

Крім того, у XX ст. повноваження федеральної влади інтерпретуються настільки широко, що Конгрес, у принципі, може регулювати все, що вважає проблематичним для всієї нації. Хоч ідея перевірки нормативної бази національної влади значно послабила свій вплив, все-таки в 1994 р. Верховний суд США оголосив один федеральний закон неконституційним, оскільки той вторгався у сферу повноважень штатів.

О. Гамільтон, великий державний діяч США, казав: «Набагато логічніше припустити, що суди були створені, щоб займати місце посередника між народом і законодавцями, щоб, в числі іншого, стримувати останніх у межах їх повноважень. Тлумачення законів — це повноваження, притаманне судам. Конституція є, і повинна вважатися такою суддями, основним законом. Отже, саме вони уповноважені роз'яснювати її значення, так само як і значення будь-якого правового акта, виданого законодавчим органом. Якщо виникає нерозв'язне протиріччя між ними (Конституцією та іншим актом), зрозуміло, повинен застосовуватися той, який має більш високу силу. Іншими словами, Конституція має мати перевагу перед статтями, воля народу — перед волею його представників» [9].

О. Гамільтон поділяв думку Дж. Адамса про те, що встановлення системи стримувань і противаг у сфері державної влади є необхідним в силу егоїзму людей, яких треба змушувати до співпраці в ім'я загального блага. Найміцнішою опорою будь-якої держави є інтереси людей. Без їхнього врахування будь-яка конституція перетворюється у порожній звук. Наголошуючи на важливості розподілу влади, О. Гамільтон вказував на значущість судової влади, зазначаючи, що, коли основою виконавчої влади є меч, законодавчої — гаманець, то судової — мудрість.

Х. Вілліс майстерно, літературним стилем виклав свою тезу, яку можна резюмувати за його власним висловом: «Це, ймовірно, не буде занадто сильна заява про те, що більше половини нашої нинішньої Конституції є робота Верховного суду» [10].

Після здобуття незалежності Дж. Адамс у праці «На захист конституцій урядової влади в Сполучених Штатах Америки» виклав основні принципи державного устрою, серед яких і

принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову, або систему стримувань і противаг. Дж. Адамс зазначає: «Люди є кращими хранителями своїх прав. Але хто ці люди? Такі, які мають бути успішно обрані для того, щоб представляти інтереси і захищати права інших людей» [11].

Представник американського Просвітництва Б. Франклін пропагував ідею про право кожного народу на самовизначення, розділяв природно-правові ідеї про рівність людей, невід’ємне право громадян республіки на життя, свободу і прагнення до щастя. У своїх памфлетах писав, що у випадку, якщо яка-небудь форма державного управління не забезпечує прав людини, народ може змінити її. Він заклав демократичні традиції американського конституціоналізму і федералізму.

У своїй праці з конституціоналізму «Історичний нарис конституції і урядової влади Пенсільванії» Б. Франклін каже: «Ті, хто відмовиться від невід’ємної свободи для придбання трохи тимчасової безпеки, не заслуговують ні свободи, ні безпеки» [8, с. 289]

У Декларації прав Вірджинії від 12 червня 1776 р., написаної Дж. Мейсоном і відредагованій Дж. Медісоном, вперше було офіційно закріплено, що: «всі люди від природи вільні, незалежні і володіють деякими невідчужуваними правами, від яких вони не можуть відректися, вступаючи в суспільство, і яких вони не можуть позбавити своє потомство, а саме — правами на життя і свободу, а також на прагнення до досягнення щастя і безпеки» (ст. 1) [12].

Перераховуючи в Декларації незалежності «невід’ємні права» людини, Т. Джефферсон, видатний державний і громадський діяч, слідує за Дж. Локком, проте замінює одне з локківської тріади — життя, свобода і власність — а саме: власність на право стати щасливим, що в його трактуванні означало використання свободи в цілях самовдосконалення і повного розвитку своїх здібностей. У цьому ж документі він обґрунтовує право народу на зміну уряду та форми правління. «Ми вважаємо самоочевидними такі істини: всі люди створені рівними; вони наділені їхнім творцем природженими і невідчужуваними правами, до яких належать право на життя, свободу і прагнення до щастя; для забезпечення цих прав люди створюють уряди, які беруть на себе справедливую владу зі згоди тих, ким вони правлять; якщо ж, яка б то не була, форма правління руйнує ці принципи, то право народу полягає у тому, щоб змінити або скинути її і встановити нову державну владу» [13].

Т. Пейн, один із найбільш популярних публіцистів періоду американської революції, у своїх працях ставить і обґрунтовує ідею незалежності Америки, наголошуючи, що справа Америки значною мірою є справою всього людства, оскільки боротьба за незалежність — це боротьба за природні права людини, проти деспотизму й узурпації влади.

Т. Пейн у своїй праці «Права людини» наголошував, що «людина ніколи не мала прав власності на іншу людину, як і жодне покоління — на власність над наступними поколіннями. На певному етапі розвитку суспільства люди зрозуміли, що не всі належні їм від природи права вони можуть ефективно використовувати самотійно, а тому деякі з цих прав погодились передати суспільству, оскільки “сила суспільства перевищує їх власну силу”» [14].

Серед інших конституціоналістів XVII–XVIII ст. слід назвати таких: Е. Рендольф, В. Патерсон, Р. Шерман та ін.

Отже, названі вище великі державні діячі США за період своєї діяльності сформулювали найголовнішу тезу про ідеал правової держави: «Принцип верховенства права означає, що право визнається вищою владою в державі, якій підкоряються дії виконавчої, законодавчої і судової влад».

Сучасний же український конституціоналізм найповніше виявляється у конституційних правах, свободах і обов’язках людини і громадянина, в якісно новій організації державної влади, в реалізації чинної Конституції України і в системі її охорони.

У статті 8 Конституції України вказано, що «в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу» [22]. Але немає конкретизації сутності цього принципу.

З XVII—XVIII ст. нам стало відомо, що конституціоналізм почав розвиватися у двох напрямках: концепція природного права і концепція позитивного права. Американські мислителі, державні діячі розкривають зміст верховенства права у Конституції, яка є обмеженням державної влади.

Згідно з ідеями С. Головатого найліпшим підходом до трактування верховенства права є погляди професора Оксфордського університету А. Дайсі. Він вважає, що саме такий підхід має бути покладений в основу тлумачення новітнього українського конституційного правопорядку, в якому основна ідея — це природні права людини, на яких вибудовано всі принципи української Конституції.

Автор вважає, що загальною проблемою верховенства права є недосконалість правової системи як України, так і США, а також недостатній її контроль з боку суспільства.

Таким чином, необхідно максимально деталізувати принцип верховенства права, розкрити його зміст у Конституції України для практичного відображення теоретичних засад у реальності нашого буття.

Крім того, результати дослідження показали, що необхідно реорганізувати навчальний процес у сфері верховенства права, запровадити нові навчальні дисципліни у цій сфері, проводити більше наукових конференцій з приводу застосування верховенства права, дискусій щодо відповідності норм права реальному стану речей у державі; дослідити теоретичні проблеми і досвід реалізації верховенства права в усіх сферах суспільного життя, а також розробити практичні рекомендації та експертні правові висновки, спрямовані на вдосконалення механізмів застосування принципу верховенства права у вітчизняній практиці.

Список використаних джерел

1. *Кравченко В. В.* Конституційне право України : навч. посіб. / В. В. Кравченко. — вид. 3-тє, виправл. та доповн. — К. : Атіка, 2004. — 512 с.
2. *Pennock R.* Constitutionalism / R. Pennock, J. Chapman. — N. Y. : New York University Press, 1979. — 398 с.
3. *Рабінович П.* Верховенство права: сучасні вітчизняні підходи до інтерпретації / П. Рабінович, О. Луців // Вісник Академії правових наук України. — 2012. — № 2. — С. 3–16.
4. *Малишев Б. В.* Принцип панування права у праці Альберта Дайсі «Вступ до вивчення конституційного права» / Б. В. Малишев // Проблеми філософії права. — 2008–2009. — Т. VI–VII. — С. 118–123.
5. *Головатий С. П.* Тріада європейських цінностей — верховенство права, демократія, права людини — як основа українського конституційного ладу / С. П. Головатий // Право України. — 2011. — № 5. — С. 159–174.
6. *James Madison* Alleged Danger From the Powers of the Union to the State Governments Considered // The Federalist. — 1788. — № 45 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.constitution.org/fed/federa45.htm>.
7. *Jackson R.* An Historical Review of the Constitution and Government of Pennsylvania / R. Jackson, B. Franklin. — London : Griffiths, 1759. — 444 p.
8. *Hamilton A.* The Judiciary Department. Independent Journal Saturday, June 14, 1788 / A. Hamilton // The Federalist. — 1788 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.constitution.org/fed/federa78.htm>.
9. *Hugh Evander Willis.* The Constitution of the United States at the End of One Hundred Fifty Years / H. E. Willis. — Bloomington : Indiana University Publication, 1939. — 72 с. — (Social Science Series; № 1).
10. *Adams J.* A Defence of the Constitutions of Government of the United States of America / J. Adams // Reading evolution. — 1787 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.hua.umf.maine.edu/Reading_Revolutions/Adams.html.

11. *Mason G. Virginia Declaration of Rights / G. Mason // The Charters of Freedom. — 1776 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.archives.gov/exhibits/charters/virginia_declaration_of_rights.html.*
12. *Декларація Незалежності США від 1776 р., прийнята Другим Континентальним конгресом північноамериканських колоній Великої Британії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.khwebcom.com/kuhist1000/uploads/12_Jandrowitz.pdf.*
13. *Орленко В. В. Історія вчень про державу і право / В. В. Орленко. — К. : Видавництво Паливода А. В., 2007. — 204 с.*
14. *Речицький В. Прості цінності конституціоналізму / В. Речицький // Часопис «Критика». — 2010. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.krytyka.com/ua/articles/prosti-tsinnosti-konstytutsionalizmu>.*
15. *Кечекьян С. Ф. Вчення Аристотеля про державу і право / С. Ф. Кечекьян. — М. : Изд-во Моск. ун-та ; Л., 1947. — 222 с.*
16. *Берман Г. Западная традиция права: эпоха формирования / Г. Берман. — М. : Инфра-М, 1998. — 624 с.*
17. *McIlwain C. H. Constitutionalism: Ancient and modern / C. H. McIlwain. — Ithaca, N. Y. : A Division of Cornell University Press, 1958. — 286 p.*
18. *Leonard Williams Levy. Encyclopedia of the American Constitution / L. W. Levy. — London : Macmillan, 2000. — 3200 p.*
19. *Carl Joachim Friedrich. Transcendental Justice: The religious dimension of constitutionalism / C. J. Friedrich. — Durham : Lilly Endowment Research Program in Christianity and Politics, 1964. — 116 p.*
20. *Речицький В. Конституція — книжка, яка дозволяє людям вигравати одне в одного / В. Речицький [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.zaxid.net/home/showSingleNews.do?vsevolod_rechitskiy_konstitutsiya__knizhka_yaka_dozvolyye_lyudyam_vigravati_odne_v_odnogo&objectId=1129174.*
21. *Конституція України станом на 1 грудня 2013 р. — К. : Видавництво Паливода А. В., 2013. — 64 с.*

Дудник Р. М. Зародження ідеї верховенства права у працях американських конституціоналістів XVII–XVIII ст.

У науковій статті досліджено питання ідей верховенства права у працях американських конституціоналістів XVII–XVIII ст., а також питання виникнення верховенства права як об'єкта наукового пізнання: визначено теоретичні засади верховенства права у працях американських вчених; охарактеризовано практичні аспекти застосування принципу верховенства права; вивчено доктринальне розуміння верховенства права та ідей американського конституціоналізму, а також проведено порівняльний аналіз американських та вітчизняних ідей конституціоналізму.

Ключові слова: верховенство права, американський конституціоналізм, принципи конституціоналізму, інтерпретація верховенства права.

Дудник Р. Н. Зарождение идеи верховенства права в трудах американских конституционалистов XVII–XVIII в.

В научной статье исследован вопрос идей верховенства права в трудах американских конституционалистов XVII–XVIII в., а также вопросы возникновения верховенства права как объекта научного познания; определены теоретические основы верховенства права в трудах американских ученых; охарактеризованы практические аспекты применения принципа верховенства права; изучено доктринальное понимание верховенства права и идей американского конституционализма, а также проведен сравнительный анализ американских и отечественных идей конституционализма.

Ключевые слова: верховенство права, американский конституционализм, принципы конституционализма, интерпретация верховенства права.

Dudnyk R. Ideas of rule of law in the writings of American constitutionalists XVII–XVIII c.

In scientific work examined the ideas of rule of law in the writings of American constitutionalists seventeenth and eighteenth centuries. In the scientific article researched the emergence of the rule of law issue as an object of scientific knowledge, theoretical foundations of the rule of law in the works of American Scientists, described the practical aspects of the rule of law, researched doctrinal understanding of the rule of law and ideas of American constitutionalism and comparative analysis of U.S. and domestic ideas of constitutionalism. Great deal of place devoted to evolvement of constitutionalism in general and

in Ukraine particularly. The paper highlights the content of the rule of law and the importance of this principle for development of constitutional law in Ukraine. Emphasized the problematic aspects of the rule of law in the Ukrainian legal development. Also it involves an analysis of the constitutional legal doctrine on constitutionalism category. In this terms main focus is set on solving the problem issues in ambiguous understanding of rule of law notion, development and establishment of the rule of law doctrine. The main purpose of the given research is to analyze, evaluate and align main achievements of foreign and domestic scientists. The author reveals the main contemporary approaches of understanding the rule of law in domestic and foreign countries in order find similarities in approaches, reveals the current views on the problem of lack of translated literature and innovative education approaches.

Key words: rule of law, US constitutionalism, principles of constitutionalism, interpretation of the rule of law.

Рекомендовано до друку кафедрою теорії права та держави Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

УДК 340.132.66

*Олена Сергіївна Киця,
студентка ОКР «МАГІСТР»
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПОНЯТТЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ АКТИВ СУДОВОГО ТЛУМАЧЕННЯ

Тематика юридичної техніки є однією з найпопулярніших серед наукових статей, дисертаційних досліджень, як в Україні, так і в державах пострадянського простору. Найбільшої уваги науковці останнім часом приділяють видам юридичної техніки, хоча це і не дивно, адже чи не кожний вид правового акта має свою специфіку, категоріально-понятійний апарат, ознаки, історію становлення та розвитку, які потребують детального дослідження та вивчення. Не є винятком і юридична техніка активів судового тлумачення, яка є особливим видом юридичної техніки. Варто зазначити, що комплексного дослідження з цього питання на теоретичному рівні не провадилося. Тому постає необхідність дослідження низки фундаментальних положень цього питання.

Теоретичною основою даного дослідження є наукові праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, предметом аналізу яких були окремі аспекти юридичної техніки та її видів. Передусім це праці В. Баранова [1], І. Билі [2], Ж. Дзейко [3], Р. Ієринга [4], В. Карташова [5], Т. Кашаніної [6], Д. Керімова [7], А. Красницької [8], Л. Пригари [9], В. Риндюк [10] та ін.

Метою цього дослідження є визначення природи юридичної техніки активів судового тлумачення, окреслення сутнісних характеристик та ознак досліджуваного явища, на підставі чого у підсумку запропоновано авторське визначення поняття «юридична техніка активів судового тлумачення».

Розглядаючи природу юридичної техніки активів судового тлумачення, потрібно зазначити, що вона, з одного боку, має похідний характер від юридичної техніки, який визначається низкою аспектів, зокрема: юридична техніка є родовим поняттям; юридичній техніці активів судово-